

Väkivallan huomioiminen eron yhteydessä

Väkivaltatyön forum, Kotka 23.8.2018

TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS

Väkivalta ja ero

Esityksen rakenne:

- Väkivaltailmiö eron yhteydessä
- Säädöspohja ja muutoksen tuulet
- Henkisen väkivallan tunnistamisen haasteet
- Väkivallan huomioiminen erotilanteissa

Väkivalta perheessä ja parisuhteessa

- Väkivalta voi olla syy erota, mutta se ei aina pääty eroon
- Kiistat huoltajuudesta voivat olla jatkumoa väkivallalle
- Ero on erityisesti naiselle vaarallista aikaa
- Naisen riski tulla surmatuksi on erityisen suuri parisuhteen päättyessä, jopa kymmenkertainen verrattuna parisuhteen aikana tehtyihin tappoihin (Lehti, 2011)
- Vainoaminen yleisempää eron jälkeen kuin muuten (Marttunen ym. 2012)
- Rikosuhritutkimuksen mukaan 5,7 % naisista joutunut viimeisen vuoden aikana kotonaan erityyppisen väkivallan ja uhkailun kohteeksi (Krimo, 2016)
- Väkivalta parisuhteessa lisää väkivallan riskiä myös lapsiin (Ross 1996)

TÄNÄÄN

SUOMI: Sivu 10
**Eduskunnan
ennätysmies**

MAAILMA: Sivu 18
**Pako rajan yli
Bangladeshiin**

Miksi uhria ei voitu suojeilla?

LIELAHDEN SURMA: IS kertoo kolme syytä, miksi yhteiskunnan on vaikea puuttua pitkäkestoiseen väkivaltaiseen vainoamiseen.

TAMPEREEN Lielahden surma oli jo itsessään suru-uutinen, mutta sen jälkeen paljastuneet tiedonmuruset tekivät siitä vieläkin murheellisemmän. Jos mahdollista.

Ilta-Sanomien uutisoi, että uhri oli hakenut kahteen kertaan lähestymiskieltoa taposta epäiltyä 35-vuotiaasta miestä kohtaan. Fotolta oli

ILTA-SANOMAT
**ANTTI
HALONEN**

 antti.halonen
@iltasanomat.fi

vät ole tehokkaita, hän toteaa.

Tolvanen pitää lähestymiskieltoa rikoksesta

7 Vangitsemisen kynnyks on korkea lukuun ottamatta niitä rikoksia, mistä ei voi tulla lievempää

ehtii paikalle. Sellaisia voivat olla esimerkiksi vahvistetut oivat ja hälytyslaitteet.

– Mutta kuka toimenpiteisiin ryhtyy, kuka ne rahoittaa ja kuka ne tuottaa? Minulle ei ole selvinnyt, kuka tuottaa niitä viranomais-toiminnan rinnalla olevia palveluja, mitkä voisivat auttaa

Kansainväliset sopimukset

1) YK:n Lapsen oikeuksien sopimus

- Art. 19 edellyttää lapsen suojelua kaikelta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta aktiivisin toimin
- LHL:n perinteisesti katsottu olevan linjassa sopimuksen kanssa
- Lapsen oikeuksien komitea antanut huomautuksen Suomelle puuttellisesta lapsen kuulemisesta (2005)
- Lapsilla ei yleensä ole oikeutta tulla suoraan kuulluiksi huoltoriidoissa vaan lapsen mielipide selvitetään välillisesti

2) Istanbulin sopimus (EN yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta)

- Art. 31 mukaan väkivalta on huomioitava tapaamisoikeuksista päätettäessä ja lapsen turvallisuus asetettava etusijalle
- Tapaamisoikeus ei saa vaarantaa lapsen turvallisuutta

Perustuslaki

- 7 §:n mukaan jokaisella on oikeus henkilökohtaiseen turvallisuuteen ja koskemattomuuteen
- 19 §:n mukaan julkisen vallan on tuettava perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu

- Vuoden 2012 perhesurmaselvitys:

”Lapsen etu ei aina toteudu viranomaistoiminnassa.”

”Väkivallan uhkaa ei tiedosteta tai oteta riittävän vakavasti.”

”Väkivallan riskiä tulisi arvioida systemaattisesti.”

Lainsäädäntö koskien erotilanteita

1) Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (LHL), 1984

- Johtava ajatus lapsen etu, ei määritellä tarkasti
- Tapaamisoikeus on lapsen oikeus (ei vanhemman)
- Laki ei puhu suoraan väkivallasta, mutta lasten alistaminen, kurittaminen ja loukkaaminen kielletään tarkasti
- Laki korostaa oikeutta turvalliseen kasvuympäristöön
- Laissa kolme periaatetta:
  1. Kummankin vanhemman vanhemmuuden jatkuminen
  2. Eron sovinnollisuus
  3. Lapsen huollosta ensisijaisesti sovittava, sopimuksen oltava lapsen edun mukainen

LHL uudistuu

- Vireillä olevassa lapsenhuoltolain uudistuksessa (HE 88/2018 annettu eduskunnalle 20.6.2018) lain yleisiä säännöksiä ehdotetaan täsmennettäväksi niin, että lapsen **suojeleminen väkivallalta** ja sen **huomioon ottaminen viranomaisratkaisuissa** mainittaisiin laissa nimenomaisesti.
- Esityksen keskeisin tavoite on **parantaa lapsen edun toteutumista** lapsen huolto- ja tapaamisoikeutta koskevissa asioissa.

HE 88/2018 ja väkivallan huomioiminen

- Lakiehdotuksen 1 §:n 2 mom. ”lasta on suojeltava kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, huonolta kohtelulta ja hyväksikäytöltä.”
- Lakiehdotuksen 10 §:n 1 mom. ” Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskeva asia on ratkaistava ennen kaikkea lapsen edun mukaisesti. Tässä tarkoituksessa on erityisesti kiinnitettävä huomiota siihen, miten 1 ja 2 §:ssä säädetyt **huollon ja tapaamisoikeuden tavoitteet** parhaiten toteutuvat vastaisuudessa.”
- Jos myöhemmin havaitaan, että tehty ratkaisu ei turvaa hänen asianmukaista suojeluaan, se voi antaa aiheen ratkaisun muuttamiseen lain 12 §:n nojalla.

Millainen on HE:n suojeluvelvollisuus?

- Vanhempien ja muiden huoltajien on suojeltava lasta myös **muiden henkilöiden lapseen kohdistamalta väkivallalta** ja muulta kaltoinkohtelulta (HE 1.2 §:perustelut)
- Vanhemmat ja muut huoltajat eivät saa itsekään kohdistaa lapseen minkäänlaista väkivaltaa, huonoa kohtelua tai hyväksikäyttöä. Lasta on **suojeltava myös puolisoiden väliseltä**, lapseen suoraan kohdistumattomalta väkivallalta.
- Jos yhteydenpidosta olisi lapselle haittaa, se voidaan säännöksen estämättä katkaista. Yhtenä esimerkkinä tällaisesta tilanteesta voidaan mainita se, että lapselle **läheinen henkilö on syylistynyt lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön tai lapseen kohdistuneeseen väkivaltaan.** (HE 1.1 §:n perustelut)

Miten HE ehdottaa lasta kuultavan?

- Sosiaalilautakunnan on sopimuksen vahvistamista harkitessaan otettava huomioon lapsen etu sekä lapsen omat toivomukset ja mielipide
- Sopimuksella ratkaistavissa asioissa lapsen omat toivomukset ja mielipide selvitetään ensisijaisesti siten, että **vanhemmat ennen sopimuksen tekemistä keskustelevat asiasta lapsen kanssa.**
- Lastenvalvojan tulee tietyissä tapauksissa keskustella lapsen kanssa henkilökohtaisesti -> edellyttää muutosta työtapoihin!
- Lastenvalvoja voi sopimuksen valmistelun yhteydessä soveltaa Sos.huoltoL 41 §:ssä säädettyä monialaisen yhteistyön säännöstä ja olla yhteydessä eri yhteistyötahoihin, erityisesti lastensuojeluun.

Muu relevantti lainsäädäntö

1) Lastensuojelulaki (LSL 4:24 §, 4:34 §, 4:40 §)

- Jos lapsen terveys tai kehitys vaarantuvat -> avohuollon tukitoimet tai jopa huostaanotto
- Viranomaisilla velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus
- Ilmoitusvelvollisuus poliisille, jos työtehtävässä tulee tietoon, että lapsi saattaa olla väkivalta- tai seksuaalirikoksen uhri

2) Rikoslaki

- Suojaa lasten ruumiillista koskemattomuutta
- Lasten ruumiillinen kurittaminen kriminalisoitu 1984

Huom. **Laki lähestymiskiellosta** menee tapaamisoikeuden edelle

Henkisen väkivallan tunnistaminen hankalaa - Vaino

- **Vaino** kriminalisoitu vasta 3013
- Lapsen huoltojärjestelyt voivat antaa tilaisuuden vainoamiseen
- Vanhempien kertomukset eroavat usein toisistaan, ei saisi automaattisesti pitää epätosina
- Huoltoriita voi estää tunnistamisen (esim. voidaan tulkita tarkoitukselliseksi aseeksi, hätiköity tulkinta vieraannuttamisesta) (Nikupeteri 2013)
- Koko huoltoriita voi olla osa väkivallan kierrettä, lapsista riitely voi olla yritys rangaista puolisoa erosta (Beeble ym. 2007)

Tunnistaminen hankalaa – coercive control

- **Henkistä väkivaltaa** ja toisen kontrollointia
- Esimerkiksi ystävien tapaamisen tai ulkoilun rajoittamista, teknistä seuraamista ja hallintaa, jatkuvaa nöyryyttämistä ja pelkoa oman mielipiteen ilmaisemisesta
- Uhritutkimukset antavat paljon tasaisemman kuvan väkivallan esiintymisestä parisuhteissa, kun kysytään tekojen kautta – kun kysytään uhrin kokemaa pelkoa ja pakottavaa hallintaa, perheväkivallan sukupuolittuneisuus tulee paremmin esiin (Myhill, 2015)
- Vähän oikeuskäytäntöä, sillä Suomessa tunnusmerkistö edellyttää näyttöä terveyden vahingoittumisesta

Tunnistaminen hankalaa - vieraannuttaminen

- Ei yhtenevää tieteellistä ymmärrystä käsitteestä
- Parental Alienation Syndrome (Ensin Gardner, 1998, nyt mm. Baker & Fine 2014), mutta nykyään siihen liittyvää tutkimusta ei pidetä tieteellisesti pätevänä ja esim. Yhdysvalloissa siihen ei voi vedota oikeudessa (*ipse dixit*)
- Vieraannuttamisella tarkoitetaan lapsen tahallista tai tahatonta henkistä eristämistä toisesta vanhemmasta
- Vieraannuttamiseen vetoamisen riskinä on, että lapsen mielipidettä ei kuulla, kun ajatellaan sen olevan toisen vanhemman manipuloima
- HE 88 korostaa molempien vanhempien velvollisuutta huolehtia lapsen suhteen säilymisestä molempiin vanhempiin ja vältettävä manipulointia.

Miten väkivaltaa on huomioitu?

Väkivallan arviointi epätarkkaa ja vähättelevää

- Analyysi 158 suomalaisesta huoltoriidasta vuosina 2001-2003 osoitti, että väkivallan viranomaiskäsittely epätasaista (Hautanen 2010)
- Oikeusprosessin aikana esiin tuotua väkivaltaa ei kirjattu systemaattisesti tuomioistuinten tai sosiaalitoimen asiakirjoihin
- Väkivaltaa ei arvioitu tai tulkittu johdonmukaisesti
- Oikeusprosessissa tuomittiin yksinhuoltoja, yhteishuoltoja, lasten asumista ja tavallisia tapaamisia väkivaltaiselle vanhemmalle (joko parisuhteessa tai lapsia kohtaan)
- Näkyvimmin argumentoitiin parisuhdeväkivallan merkitystä vastaan

Tuomareiden perusteluja kun väkivalta vaikutti ratkaisuun

Väkivalta osoitus vanhempien huonoista väleistä	10
Äiti tuntee pelkoa isää kohtaan	5
Tapaamiset ovat riski lapselle	2
Lapsilla on pelkoja väkivallan seurauksena	2
Väkivalta vaikuttaa (ilman tarkempaa selitystä)	2

Tuomareiden perusteluja, kun väkivalta ei vaikuttanut

Väkivalta ei kohdistu lapseen	12
Väkivalta on osa mennyttä aikaa	10
Väkivalta on vanhempien parisuhdeasia	6
Väkivalta ei ole vakavaa	4
Uhkaukset eivät merkitse todellista uhkaa	3

Miksi niin vaikeaa?

- Puutteellinen näyttö väkivallasta
- Piilorikollisuutta (häpeä)
- Lainsäädännön periaatteet (ydinperheideologia)
- Väkiältä nähdään marginaalisena ongelmana jota ei lapsen etua määriteltäessä suhteuteta vanhemmuuteen
- Suomalainen hyvinvointivaltio ei perinteisesti ole ollut vahva toimija väkivallan suhteen
- Vaikka ilmoituksia väkivallasta tulee lastensuojeluun runsaasti, lapset eivät juurikaan saa väkivaltakokemuksiinsa erityistä tukea tai hoitoa avohuollossa (palvelujen puutteet)

Väkivallan parempi tunnistaminen

- Väkivallan huomioiminen erossa voi suojata uhreja
- Väkivallan tunnistamisen kehittyminen palvelee myös niitä vanhempia, joihin kohdistuu perättömiä väitteitä
- Väkivallan arviointikäytäntöjen linjaamiselle tarvetta, kts. Esim. sopimusneuvotteluihin laadittu toimintamalli **Lähisuhdeväkivallan kartoittaminen ja siihen puuttuminen lastenvalvojan työssä** (Karhuvaara ym. 2013)
- Lisäksi lasten kuulemista väkivaltaan liittyen ja turvallisuuden puheeksi ottamista on kehitettävä lisää (meneillään hankkeet esim. ETKL/LAPE:ssa, RIKU:ssa.)

Eroauttamisen kehittäminen LAPEssa

- Eroauttamisella pyritään kohti yhteistyövanhemmuutta, inhimillisen kärsimyksen ja huolen vähenemistä sekä myös taloudellisia säästöjä
- Eroauttamisen ohjaavat periaatteet ovat lapsen oikeudet ja lapsen etu, voimavarojen vahvistaminen, lapsi- ja perhelähtöisyys ja perheiden monimuotoisuus
- Riitautuvan erokriisin ennalta ehkäisyksi tulee tarjota eroauttamisen palveluja helposti ja jo silloin, kun eropäätöstä vielä mietitään
- Maakunnan ja perhekeskusverkoston tehtävänä on yhteen sovittaa, tiedottaa ja koordinoida eropalveluja maakunnan alueella -> raportti tulossa 11/2018!

Hyviä käytäntöjä

- Väkivallan puheeksi ottaminen (menetelmät)
- Väkivallan kartoittaminen (luonteen ja kohdistumisen selvittäminen)
- Riskien arviointi (Istanbul 51 Art.)
- Väkivallan merkityksen arviointi lasten huollon, asumisen ja tapaamisten turvallisuuden kannalta (THL Opas 2013)
- Moniammatillinen yhteistyö ehkäisee väkivaltaa (MARA)

-> Jokaisen lasta koskevan päätöksen tulisi olla lapsen edun mukainen ja taata lapsen turvallisuus.

Lähteet

- Beeble (2007): Abusive men's use of children to control their partners and ex-partners, *European Psychologist* 12(1)
- Hautanen 2010: Väkivalta ja huoltoriidat, Tampereen Yliopistopaino
- Karhuvaara ym. (2013): Lähisuhdeväkivallan kartoittaminen ja siihen puuttuminen lastenvalvojatyössä, *Terveystieteiden ja Hyvinvoinnin laitos, Opas* 30/2013
- Krimo (2016): Rikollisuustilanne 2016, *Katsauksia* 22/2017
- Lehti (2011): Henkirikoskatsaus 2010, Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos
- Marttunen ym. (2012): Sananvapauserikokset, vainoaminen ja viestintärauhan rikkominen (OM)
- Myhill (2015): Measuring Coercive Control: What can we learn from national population surveys?, *Violence Against Women* 2015 Vol 21(3)
- Niemi (toim.) 2017: Sukupuolistunut väkivalta – Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma, *Vastapaino*
- Nikupeteri (2013): Vaino naisiin kohdistuvana eron jälkeisenä väkivaltana, *Naistutkimus* 26(2)
- Ross (1996): Risk of Physical Abuse to Children of Spouse-Abusing Parents, *Child Abuse and Neglect*, 20

Kiitos!

- Lisätietoja:

www.thl.fi/vakivalta

www.thl.fi/kasvunkumppanit -> Työn tueksi -> Lomakkeet

Yhteystiedot:

Martta October

kehittämispäällikkö, juristi

martta.october@thl.fi

+358 29 5247710

